

TYT DİN KÜLTÜRÜ · ÜNİTE 5 / 7 · İBADET VE AHLAK

Ahlak ve Değerler: TYT Hap Bilgi

ÖSYM TYT'de bu ünitenden 9 soru sordu (16-20. sorular, dersi alan adaylar için). Bir ayet ya da bir uygulama verilir; hangi ahlaki değeri anlattığı, hangi davranışı önlediği ya da hangi hakkı koruduğu sorulur.

Notlar İslam ahlakını, ahlaki değerleri, kaçınılacak davranışları, adalet ve temel hakları, anne babaya karşı tutumu veriyor; sonda ÖSYM'nin 9 sorusu tek tabloda.

Bu ünite
9 çıkmış soru (2018-2026)
bu bloktan yılda ~1 soru
9 ÖSYM tuzağı

① ÖSYM bu ünitenden ne sordu?

9 sorunun 3'ü tek konudan geldi: İslam ahlakı ve değerler.

İslam ahlakı ve değerler ■■■ 3 soru

2018/20 Güzel ahlak ve takva 2024/18 Mevlana'nın öğütleri 2025/16 Bilinen iyiliği yapmak

Kaçınılacak davranışlar ■■■ 3 soru

2019/19 Zimem defteri 2020/18 Özel hayatın gizliliği 2021/20 Hucurat suresinin uyarıları

Adalet ve temel haklar ■■ 2 soru

2020/20 Asabiyet yerine adalet 2025/17 Hz. Ömer'in eman belgesi

Gençlik ve aile ■ 1 soru

2024/20 Anne baba ve Allah'ı incelemek

Sorular ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

② İslam Ahlakı

Güzel ahlak

- Hz. Muhammed "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." der. İslam ahlakının kaynağı Allah'a imandır: insanlar arasında soy ya da servetle üstünlük yoktur, Allah katında üstünlük **takvadır** (Hucurat 49:13). Merhamet insanla sınırlı kalmaz; hayvanı ve doğayı da kapsar. **TYT 2018/20**

- İslam'da iman, ibadet ve ahlak birbirini tamamlar; güzel ahlak imanın meyvesidir. Ahlak imandan ayrı, tek başına bir kurtuluş yolu olarak sunulmaz.
- İyilik ancak yapıldığında iyiliktir; bilmek ve niyet etmek yetmez. Ailesinin bırakıp gittiği ağır hasta çocuklara yıllarca bakan bir Müslüman bunu, iyiliği gördüğü yerde **yapmanın** Müslümanın görevi olduğuyla açıklar. TYT 2025/16

Ahlaki değerler

DEĞER	ANLAMI
Tevazu	Alçakgönüllülük; kimseyi küçük görmemek.
İtidal	Ölçülülük; aşırılıktan kaçınmak.
Şecaat	Yiğitlik; akla dayanan cesaret.
Hikmet	Bilgelik; bilgiyi yerinde kullanmak.
İffet	Hayâ ve namusunu korumak.
Adalet	Herkes hakkını vermek.
Gıpta	Başkasındaki iyiliğin benzerini, onun kaybetmesini istemeden dilemek. Haset ise kaybetmesini istemektir.

Mevlana'nın öğütleri

- Mevlana'ya atfedilen öğütlerde herkesi eşit görmek **tevazuyu**, ölçülü konuşup dinlemek **itidali**, akla dayanan cesaret **şecaati**, sözü ve sükûtu yerinde kullanmak **hikmeti** anlatır. Başkasındaki iyiliğe imrenmek (**gıpta**) bu öğütlerde geçmez. TYT 2024/18

③ Kaçınılacak Davranışlar

Hucurat suresinin uyarıları (49:11-12)

DAVRANIŞ	ANLAMI
Alay etmek	Bir kişiyi ya da topluluğu küçümsemek. TYT 2021/20
Karalamak, kötü lakap	Birini ayıplamak, kötü adla çağırmak.
Su-i zan	Kötü zan; zannın bir kısmı günahdır.
Tecessüs	Başkasının kusurunu ve mahremini araştırmak.
Gıybet	Birinin arkasından, duysa hoşlanmayacağı biçimde konuşmak.

Özel hayat ve gösteriş

- Özel hayatın gizliliği temel bir haktır: Kur'an izin almadan başkasının evine girmeyi (Nur 24:27), mahremi araştırmayı ve gıybeti (Hucurat 49:12) yasaklar. Gelen haberi doğrulamayı emreden ayet (Hucurat 49:6) ise **bilgi ahlakıyla** ilgilidir, özel hayatın korunmasına örnek olmaz. TYT 2020/18
- Osmanlı'da esnafın **zimem** (veresiye) defterine varlıklı biri gelir, kimin borcunu kapattığını söylemeden borcu sildirirdi. Yardım eden **gösterişten** uzak kalır, yardım alan da kimseye minnet borcu duymazdı. TYT 2019/19

4) Adalet ve Temel Haklar

Adalet

- Cahiliye Araplarında **asabiyyet**, haklı haksız demeden kabilesini desteklemektir. İslam ölçüyü değiştirdi: yakını da olsa **haklının** yanında durmak. İslam'da ölçü kan bağı değil, adalettir. TYT 2020/20
- Kur'an adaletin kişinin kendisi, anne babası ya da yakınları aleyhine de olsa ayakta tutulmasını ister (Nisa 4:135).

İslam'ın koruduğu beş temel değer

DEĞER	ANLAMI
Can	Yaşama hakkı; cana kıymak en büyük günahlardandır.
Din	İnanç ve ibadet özgürlüğü; dinde zorlama yoktur. TYT 2025/17
Akl	Aklı bozan içki ve uyuşturucunun yasaklanması.
Nesil	Ailenin ve gelecek kuşakların korunması.
Mal	Mülkiyet hakkı; hırsızlık ve gasp yasağı.

Hz. Ömer'in emanı

- Hz. Ömer, fethedilen bir şehrin Hristiyan halkına verdiği **eman** (güvence) belgesinde canlarını, mallarını, kiliselerini ve kutsal eşyalarını güvenceye aldı; kimsenin inancı yüzünden zorlanmayacağını yazdı. Belgede öne çıkan hak **inanç ve ibadet hürriyetidir**. TYT 2025/17

5 Gençlik ve Aile

Anne babaya iyilik ve Allah'ı öncelemek

- Kur'an anne babaya iyiliği Allah'a kullukla birlikte anar: onlara "öf" bile denmez, merhametle davranılır (İsra 17:23-24).
- İlk Müslüman gençlerin çoğunun ailesi onları dinlerinden döndürmeye çalıştı. Kur'an'ın ölçüsü: anne baba Allah'a ortak koşmaya zorlarsa onlara **itaat edilmez** ama dünyada onlarla **iyi geçinilir** (Lokman 31:15). Bu ayet saygıyı ve Allah'ı öncelemeyi birlikte söyler. **TYT 2024/20**

6 ÖSYM'nin Kalıbı

Ahlak sorusunu çözmek

- 1 Davranışı bir kavrama çevir: gizli yardım gösterişi önler, kabileyi değil haklıyı desteklemek adalettir.
- 2 "Bahsedilmemiştir" sorusunda ayetteki her yasağı tek tek işaretlerle, listede olmayanı seç.
- 3 Yakın kavramları ayır: gıpta imrenmek, haset kıskanmak; tevazu alçakgönüllülük, itidal ölçülülük.
- 4 En kapsamlı ayeti seçerken parçanın iki yarısını birden karşılayanı bul: saygı ve Allah'ı öncelemek gibi.

ÖSYM'nin 9 sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
Güzel ahlak ve takva	Ahlakın tek kurtuluş yolu olduğu parçada yok. TYT 2018/20
Zimem defteri	Önlenen: gösteriş. TYT 2019/19
Özel hayat ayetleri	Haberi doğrulama ayeti örnek değil. TYT 2020/18
Asabiyet	Ölçü kan bağı değil, adalet. TYT 2020/20
Hucurat 11-12	Hile anılmaz. TYT 2021/20
Mevlana'nın öğütleri	Gıpta yok. TYT 2024/18
Müslüman gençler ve aileleri	Lokman 31:15: itaat yok, iyi geçim var. TYT 2024/20
Hasta çocuklara bakan Müslüman	İyilik yapılırca iyiliktir. TYT 2025/16
Hız Ömer'in emanı	İnanç ve ibadet hürriyeti. TYT 2025/17

7 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 Parça ahlaki imandan ayrı, tek başına kurtuluş yolu saymaz; İslam ahlaki gücünü Allah inancından alır. TYT 2018/20
- 2 Zimem defteri öncelikle israfı ya da hırsı değil, gösterişi önler: yardım eden kim olduğunu belli etmez. TYT 2019/19
- 3 Haberin doğruluğunu araştırmayı emreden ayet bilgi ahlakıyla ilgilidir; özel hayatın korunmasına örnek olmaz. TYT 2020/18
- 4 İslam her durumda yakınlarını desteklemeyi değil, yakını da olsa haklının yanında olmayı ister. TYT 2020/20
- 5 Hucurat 11-12'de alay, karalama, kötü zan, kusur araştırma ve gıybet vardır; hile yoktur. TYT 2021/20
- 6 Gipta (imrenme) Mevlana'nın bu öğütlerinde geçmez; tevazu, itidal, şecaat ve hikmet geçer. TYT 2024/18
- 7 Sadece anne babaya iyiliği anlatan ayet yetmez; parça hem saygıyı hem Allah'ı öncelemeyi istiyor. TYT 2024/20
- 8 Parçanın vurgusu iyiliğin toplumu dönüştürmesi ya da iyileştirmesi değil, bilinen iyiliğin yapılmasıdır. TYT 2025/16
- 9 Hz. Ömer'in emanında can ve mal da güvencededir ama öne çıkan, kimsenin inancı yüzünden zorlanmamasıdır. TYT 2025/17

8 Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. İslam'a göre Allah katında üstünlük takvadır. D Y
2. Asabiyet, haklının yanında olmaktır. D Y
3. Gıybet, birinin arkasından hoşlanmayacağı biçimde konuşmaktır. D Y
4. Tecessüs, başkalarının kusurunu araştırmaktır. D Y
5. Gipta ile haset aynı şeydir. D Y

6. İtidal, ölçülülük demektir.

☐ D ☐ Y

7. Zimem defterleri gösterişsiz yardımın örneğidir.

☐ D ☐ Y

8. Anne baba şirke zorlasa da onlara itaat edilir.

☐ D ☐ Y

9. İslam'ın koruduğu beş temel değer can, din, akıl, nesil ve maldır.

☐ D ☐ Y

10. Özel hayatın gizliliği İslam'da korunan bir hak değildir.

☐ D ☐ Y

11. Şecaat, akla dayanan cesarettir.

☐ D ☐ Y

12. İyilik yapmayı düşünmek, onu yapmakla aynı değerdedir.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. D Hucurat 49:13.

2. Y Haklı haksız demeden kabileyi desteklemektir.

3. D Hucurat 49:12.

4. D Kur'an yasaklar.

5. Y Gıptada başkasının kaybı istenmez; hasette istenir.

6. D Aşırılıktan kaçınmak.

7. D Borcu kimin ödediği bilinmezdi.

8. Y Lokman 31:15: itaat edilmez ama iyi geçinilir.

9. D Temel hakların özü.

10. Y Kur'an izinsiz eve girmeyi ve mahrem araştırmayı yasaklar.

11. D Yiğitlik.

12. Y İyilik bilgide ve niyetle kalmamalı.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).